

Макаренко О. Формування ключових компетентностей у магістрантів спеціальності «освітні вимірювання» // Освіта. Інноватика. Практика : науковий журнал. 2017. № 1(2). С. 25-29.

Makarenko O. Formation of generic competences for undergraduate students of educational measurement // Education. Innovation. Practice: scientific journal. 2017. Issue 1(2). P. 25-29.

Олена Макаренко

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ
Науковий керівник – В.П. Сергієнко

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАГІСТРАНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОСВІТНІ ВИМІРЮВАННЯ»

У контексті входження української системи освіти до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) виняткового значення набувають результати навчання та компетентності випускника ВНЗ, оскільки саме вони є основною метою освітнього процесу у світлі компетентнісного підходу. Визнання українських дипломів про вищу освіту на міжнародному ринку праці не можливе без їх стандартизації, тобто узгодження результатів навчання із дескрипторами Рамки кваліфікацій для ЄПВО (FQ-EHEA), Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF-LLL) та Національної рамки кваліфікацій (НРК). Зокрема, цілі НРК полягають у введенні європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпеченні гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин; сприянні національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагодженні ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці [4]. Таким чином, зосереджено увагу освітян, роботодавців та інших зацікавлених сторін у галузі освітньої політики, на значущості компетентностей та результатів навчання, які повинні формуватися спільними зусиллями всіх стейкхолдерів, щоб випускник навчального закладу відповідав вимогам не лише державної екзаменаційної комісії, а головним чином, вимогам працедавців та суспільства в цілому.

Поняттю «компетентність» присвячено роботи багатьох науковців як зарубіжних (Дж. Равен, Дж. Кулаген, Е. Шорт, М. Сміт та ін.), так і вітчизняних (Н. Бібік, Т. Волох, Л. Волошко, І. Драч, І. Зимня, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Пометун, О. Овчарук та ін.). Тому, не зважаючи на різноманіття формулювань, зміст поняття, на нашу думку, є визначеним і зрозумілим. Ми виходимо з формулювання, наведеного у Національному освітньому глосарії: «Компетентність – це динамічна комбінація знань, розумінь, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою / навчальною програмою. Компетентності покладені у основу кваліфікації випускника. Компетентність (компетентості) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не слід плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особою повноваженнями» [3, с. 32]. Існують різні класифікації компетентностей, та всі вони загалом зводяться до таких трьох видів: ключові (загальні), загальнопрофесійні (фахові) та спеціальнопрофесійні (предметні).

Мета цієї публікації навести перелік ключових компетентностей магістрів освітніх вимірювань в НПУ імені М.П. Драгоманова та розкрити конотації деяких із них.

Як зауважує А. Хуторський, не існує єдиного узгодженого визначення та переліку ключових компетентностей. Оскільки компетентності – це, насамперед, замовлення суспільства на підготовку його громадян; такий перелік багато в чому визначається узгодженою позицією соціуму в певній країні або регіоні [6]. Проте на даному етапі для ЄПВО все ж виділено ключові (загальні) компетентності (*generic competences*) у рамках виконання проекту TUNING («*Tuning educational structure in Europe*» / «Гармонізація освітянських структур в Європі»). Розробляючи навчальні програми для магістратури спеціальності «Освітні вимірювання», ми формулювали компетентності та результати навчання використовуючи термінологію дескрипторів НРК (знання, уміння, комунікація, автономність та відповідальність) і водночас набір ключових компетентностей Тьюнінг.

Тьюнінг розрізняє три типи ключових компетентностей [1]:

– інструментальні (пізнавальні, методологічні, технологічні та лінгвістичні здібності);

– міжособистісні (окремі здібності як соціальні навички: соціальна взаємодія і співробітництво);

– системні (здібності та навички, що стосуються цілих систем: комбінація розуміння, сприйнятливості та знань).

На початку дослідження Тьюнінг було складено список з 85 різних загальних компетентностей, який у результаті було зведено до 31 позиції [1; 5, с. 32-37]:

1. Уміння спілкуватися іноземною мовою.
2. Здатність навчатися і бути сучасним у навчанні.
3. Уміння спілкуватися як усно, так і письмово рідною мовою.
4. Уміння бути критичним та самокритичним.
5. Уміння планувати і керувати часом.
6. Розуміння рівних можливостей та гендерних питань.
7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
8. Уміння пошуку, опрацювання та аналізу відомостей з різних джерел.
9. Орієнтація на безпеку.
10. Уміння виявляти, формулювати і розв'язувати проблеми.
11. Уміння застосовувати знання в практичних ситуаціях.
12. Уміння приймати обґрунтовані рішення.
13. Уміння проводити дослідження на відповідному рівні.
14. Уміння працювати в команді.
15. Знання і розуміння предметної галузі і розуміння професії.
16. Уміння працювати в міжнародному контексті.
17. Уміння діяти на основі етичних міркувань.
18. Уміння спілкуватися з фахівцями не своєї галузі.
19. Уміння абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати.
20. Підприємницький дух, уміння брати на себе ініціативу.
21. Міжособистісні навички та навички взаємодії.
22. Уміння розробляти проекти та керувати ними.
23. Уміння діяти з соціальною відповідальністю та громадянською самосвідомістю.
24. Визначеність і наполегливість при виконанні отриманих завдань та покладених обов'язків.
25. Правильне розуміння та повага до різноманітності і багатокультурності.
26. Уміння працювати самостійно.
27. Навички в галузі використання інформаційних та комунікаційних технологій.
28. Орієнтація на збереження довкілля.
29. Уміння адаптуватися і діяти в нових ситуаціях.
30. Уміння оцінювати і підтримувати якість виконуваної роботи.
31. Уміння мотивувати людей і рухатися до спільних цілей.

Ключові компетентності є аподиктичною основою підготовки магістрів, становлення їх як особистостей та фундаментом для формування у них фахових та предметних компетентностей. Вони визначаються на підставі видів та завдань професійної діяльності і виражаються мовою, зрозумілою роботодавцю. Якщо фахові та предметні компетентності формуються у процесі засвоєння матеріалу тієї чи іншої дисципліни, то формування ключових компетентностей передбачено кожною дисципліною навчального плану (серед яких «Філософія освіти», «Освітня політика», «Педагогіка та психологія вищої школи», «Іноземна мова професійного спрямування», «Основи освітніх вимірювань», «Наукові основи конструювання тестів», «Комп'ютерні технології дистанційної освіти та тестування», «Освітні вимірювання в навчальних закладах», «Математико-статистичні методи в освітніх вимірюваннях», «Технології збирання та опрацювання результатів освітніх вимірювань», «Моніторинг якості освіти», «Когнітивна психологія та основи психометрії», «Стандарти якості освіти», «Міжнародні вимірювання в освіті», «Тестування в галузі HR-менеджменту» тощо).

Випускники цієї магістерської програми отримують кваліфікацію «Керівник закладу з оцінювання якості освіти. Фахівець у галузі освітніх вимірювань» і після навчання можуть продовжувати наукову кар'єру, вступивши до аспірантури, можуть працювати на виконавських та керівних посадах в освітній галузі (навчальні заклади, органи управління освітою, центри та лабораторії оцінювання та моніторингу якості освіти), у галузі роботи з персоналом (відділи кадрів, консалтингові та HR-компанії) тощо. Варіативна частина навчального плану містить два блоки за вибором студента, які різняться очікуваним результатом. Перший блок «Системний аналіз даних освітніх вимірювань» націлений на формування висококваліфікованого фахівця з освітніх

вимірювань зі спеціальною математичною підготовкою. Другий блок «Адміністрування освітніх вимірювань» має за мету сформувати висококваліфікованого фахівця з освітніх вимірювань з відповідними менеджерськими навичками. Якщо для студентів, що обрали перший блок, більше уваги приділяється формуванню *уміння пошуку, оброблення та аналізу відомостей з різних джерел; уміння проводити дослідження на відповідному рівні; уміння абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати; уміння працювати самостійно та в команді*; то для студентів, які обрали другий блок, більше уваги приділяється *орієнтації на безпеку; умінню бути критичним та самокритичним; умінню планувати і керувати часом; розумінню рівних можливостей та гендерних питань; умінню приймати обґрунтовані рішення; умінню діяти на основі етичних міркувань; умінню розробляти проекти та керувати ними; умінню діяти з соціальною відповідальністю та громадянською самосвідомістю; умінню мотивувати людей і рухатися до спільних цілей*.

За таксономією Блума (рівнями навчальних цілей у пізнавальній сфері) основою є безперечно знання. Без фундаментальних знань освоєння наступних рівнів, зокрема, розуміння, застосування, аналізу, синтезу і оцінювання, ускладнюється і не набуває очікуваного ефекту в навчанні. Тож, зрозуміло, що такі компетентності як *здатність навчатися і бути сучасним у навчанні; уміння застосовувати знання в практичних ситуаціях* є базисними. Будь-які інші компетентності не можуть бути сформовані без наявності знань.

Істотно важливою, на нашу думку, ключовою компетентністю є *уміння спілкуватися як усно, так і письмово рідною мовою*. Мова – це втілення думки, писав М. Рильський. Лише сповна володіючи рідною мовою, постійно вдосконалюючи свій лексичний запас, ораторські здібності та комунікативну культуру, можна проявити себе як фахівець своєї справи; висловити свої думки, чітко і обґрунтовано аргументувати свої переконання; оперуючи професійною термінологією, донести до співрозмовника чи аудиторії результати своєї діяльності. Крім того, однією з нагальних потреб сучасного українського суспільства є патріотичне виховання. Не зважаючи на те, що процес у вищому навчальному закладі є не навчально-виховним, а навчальним, ми все ж переконані, що знання рідної мови та підвищення її рівня сприяють закріпленню свідомої громадянської позиції та відчуття патріотизму.

Однією із особливостей сучасного світу є стирання кордонів між країнами, глобалізація та інтернаціоналізація освіти. Мобільність у системі освіти відкриває широкі можливості для саморозвитку, тому знання мінімум однієї іноземної мови для успішного фахівця стало необхідною вимогою. За спеціальність «Освітні вимірювання» в НПУ імені М.П. Драгоманова усі студенти можуть за бажанням отримати додаток до диплома європейського зразка Diploma Supplement, тож суттєвого значення для магістрів набувають такі ключові компетентності, як *уміння спілкуватися іноземною мовою; уміння працювати в міжнародному контексті; правильне розуміння та повага до різноманітності і багато культурності; уміння діяти на основі етичних міркувань*.

Постіндустріальне (інформаційне) суспільство – це суспільство нових інформаційних і комунікаційних технологій, постійно створюваних know how та масштабного інформаційного потоку. Воно характеризується переходом значної кількості фахівців з виробничої галузі у галузі послуг, освіти і науки, де вже ніхто не уявляє організації свого робочого дня та щоденної діяльності без сучасних гаджетів, хмарних технологій та соціальних мереж. Отже, не викликають сумніву необхідність формування у випускників *навичок в галузі використання інформаційних та комунікаційних технологій; уміння пошуку, опрацювання та аналізу відомостей з різних джерел тощо*.

На разі, визначаючою тенденцією пізнавального процесу є інтеграція знань. Час, у якому все частіше між собою перетинаються різноманітні наукові та філософські напрями вимагає універсальності від фахівця. Професіонал повинен володіти не тільки компетентностями у своїй галузі, але і, обов'язково, загальними знаннями з дотичних галузей. Ось чому важливо формувати такі ключові компетентності як *знання і розуміння своєї предметної галузі та розуміння професії й уміння спілкуватися з фахівцями іншої галузі*.

Наука і людське пізнання сфокусовані на досягненні істинних знань, які правильно відображають дійсність. Дж. Локк писав: «Найкращий шлях до істини – це вивчати речі, як вони є, а не вірити, що вони є такі, як нас тому навчали». Оскільки магістерський рівень є першою сходинкою на наукових сходах, то науково-дослідницькому компоненту відводиться окреме вагоме місце у системі підготовки магістрів. Формування *здатності генерувати нові ідеї (креативність); уміння виявляти, формулювати і вирішувати проблеми; уміння проводити дослідження на відповідному рівні; уміння абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати* забезпечує усвідомлення наукової картини світу, знання методології, теорії та методики організації науково-дослідницької діяльності та підготовки наукових робіт, у тому числі магістерського дисертаційного дослідження. Адже надзвичайно важливим є залучення магістрів до цього виду

робіт, розвиток їх творчого та аналітичного мислення, креативності, вміння застосовувати релевантну критику.

Людина живе, навчається і працює у соціумі. Якість її життя, навчання та діяльності залежить від зовнішніх і внутрішніх чинників. Усе, що оточує особистість, досвід який вона накопичує, формує її сприйняття світу і реальності, формує у кожного свою систему цінностей (особистісних, групових, організаційних, суспільних, загальнолюдських). На скільки широке сприйняття світу, на скільки глибокі цінності закладено в людини, на стільки вона буде гармонійна і успішна у житті. Тож істотними є такі компетентності: *міжособистісні навички та навички взаємодії; уміння працювати в команді; уміння діяти з соціальною відповідальністю та громадянською самосвідомістю; визначеність і наполегливість при виконанні отриманих завдань та покладених обов'язків; уміння адаптуватися і діяти в нових ситуаціях.*

Варто зазначити, що на думку деяких керівників підприємств та організацій, рівень теоретичної і практичної підготовки випускників українських ВНЗ достатній, проте недостатніми є рівень володіння іноземною мовою, вміння приймати самостійні рішення, працювати у команді тощо [5, с. 37]. Тобто без глибоко засвоєння ключових (загальних) компетентностей, навіть найкращий за рейтингом знань студент ризикує не стати таким же найкращим фахівцем своєї справи. Фахових та предметних знань і умінь мало для сучасного успішного фахівця, адже суспільство і надшвидкий темп життя вимагають бути всебічним, організованим, націленим на результат.

Список використаних джерел

1. Tuning Educational Structure in Europe. Official website / Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.unideusto.org/tuningeu>
2. Драч І.І. Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади: Монографія / І. І. Драч. – К.: «Дорадо-Друк», 2013. – 456 с.
3. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш й ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 від 23 листопада 2011 року «Про затвердження національної рамки кваліфікацій» / Електронний ресурс // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
5. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.
6. Хуторський А. Ключові освітні компетентності / Електронний ресурс // Режим доступу: <http://osvita.ua/school/theory/2340/>

Анотація. Макаренко О. Формування ключових компетентностей у магістрантів спеціальності «Освітні вимірювання». У статті наведено перелік ключових компетентностей, сформованих для Єдиного простору вищої освіти у рамках виконання проекту Тьюнінг «Гармонізація освітніх структур в Європі»; розкрито їх зміст та значення у системі професійної підготовки магістрів з освітніх вимірювань з урахуванням особливостей та вимог інформаційного суспільства, потреби у громадянському вихованні, саморозвиткові та самостворенні особистості.

Ключові слова: компетентність, результати навчання, ключові компетентності, магістр, проект Тьюнінг, освітні вимірювання.

Аннотация. Макаренко Е. Формирование ключевых компетентностей в магистрантов специальности «Образовательные измерения». В статье приведен перечень ключевых компетенций, сформированных для Единого пространства высшего образования в рамках выполнения проекта Тьюнинг «Гармонизация образовательных структур в Европе»; раскрыто их содержание и значение в системе профессиональной подготовки магистров по образовательным измерениям с учетом особенностей и требований информационного общества, потребности в гражданском воспитании, саморазвитию и самостановлению личности.

Ключевые слова: компетентность, результаты обучения, ключевые компетентности, магистр, проект Тьюнинг, образовательные измерения.

Abstract. Makarenko O. Formation of generic competences for undergraduate students of educational measurement. The list of generic competences formed for European Higher Education Area as part of the Project "Tuning educational structure in Europe" is considered in the article. Also disclosed their content and meaning to training system of masters of educational measurement taking into account the

characteristics and requirements of the information society, the need for civic education and self-development personality.

Keywords: *competence, learning outcomes, generic competences, masters, Project Tuning, educational measurement.*